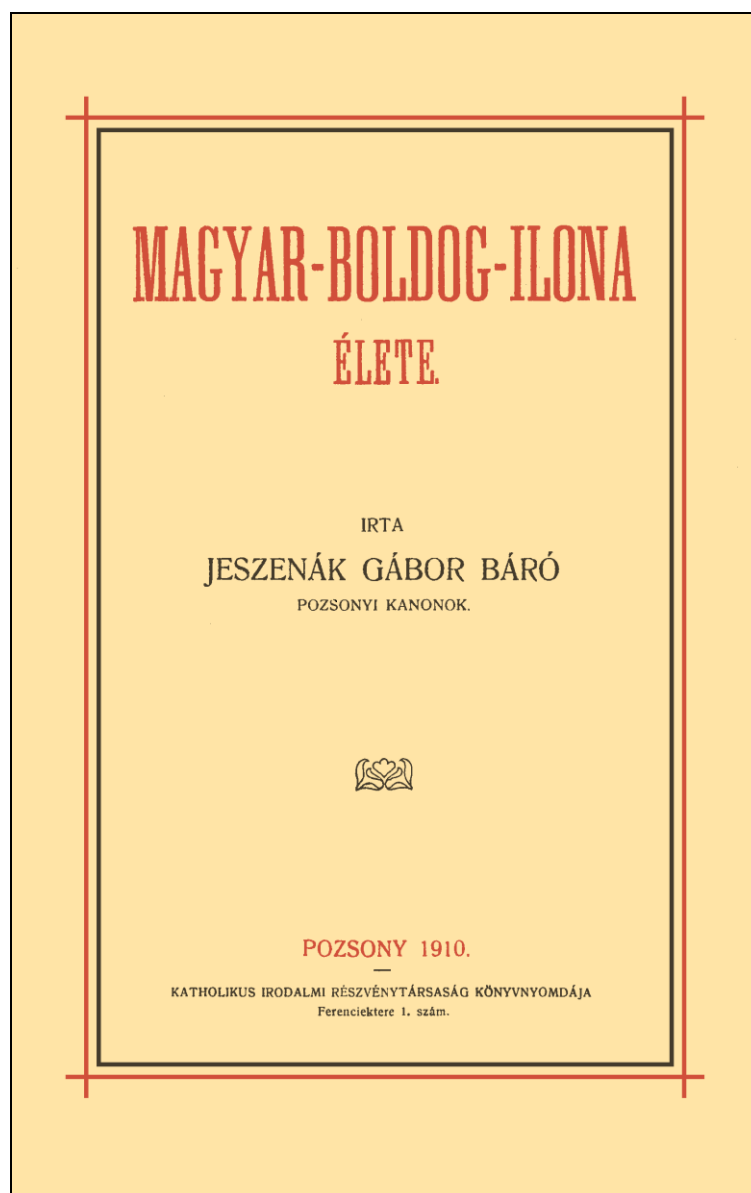

Jeszenák Gábor Magyar-Boldog-Ilona élete

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Jeszenák Gábor
Magyar-Boldog-Ilona élete

Nihil obstat
dr. Theofilus Klinda s. k.,
censor

Imprimatur
Strigonii die 11. Aprilis 1910.
dr. Ludovicus Rajner s. k.,
Eppus, Vicarius generalis

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A nyomtatott könyv 1910-ben készült Pozsonyban, a Katholikus Irodalmi Részvénytársaság Könyvnyomdájában.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék	3
Megjegyzés.....	4
Előszó	5
A Szent Domonkosrendiek hazánkban és veszprémi nőzárdájuk	7
Boldog Ilona a veszprémi nőzárdában. Tisztelete régebben és ennek megszűnésének okai	9
Boldog Ilona hősi erényei, rendkívüli kegyelmei, csodái és jövődölései.....	12
A tatárjárás és Szűz Szent Margit születése	17
Szűz Szent Margit a veszprémi nőzárdában s ennek ott nevelője Boldog Ilona	19
Boldog Ilona búcsúja a Nyulak-szigetére távozó Szűz Szent Margittól.....	22
Boldog Ilona utolsó évei, halála, csodás meghallgatásai és befejezés	24

Megjegyzés

Jelen mű, amidőn Ilonát és ennek egyes rendtársait a benne felhozott források nyomán boldogoknak nevezi, ezzel nem a hivatalos köz-egyház ítéletét akarja kifejezni, amelynek praejudikálni, vagy amelybe beleavatkozni semmiképp nem akar. Ehhez képest az annak [58. oldal 3-ik bekezdésében](#) foglalt ama megjegyzés, hogy „Ilona egy magasabban kiemelkedő sírba lett fektetve, ami az egyház akkori szokása szerint felért a boldoggáavattatással”, is ekként értelmezendő.

Továbbá az ugyancsak e műben elősorolt csodákat az anyaszentegyház tekintélye nem támogatja, és épp azért ezeknek csak emberi s annyi hitelt kell tulajdonítani, amennyit a felhozott érvek megérdemelnek, és mindenben alávetem magam a VIII. Orbán pápa 1625. évi március 13-án kelt „Sanctissimus” bullájában, és ugyanennek 1631. június 5-én kelt declaratiójában foglaltaknak.

A szerző

Előszó

Ferrarius Zs. könyvének címlapja után

Természeteszerű, hogy érdeklünk a messze múlt eseményeiről, különösen mikor azok hazánkkal valamelyes vonatkozásban állanak, és ha az utóbbi eset áll elő, nem kevésbé olyan az sem, hogy még az olyan jelenségek is, amelyek talán nem ütnék meg egyébként a mértéket, mégis jóknak és kedveseknek tűnnek fel előttünk. Úgy vagyunk ugyanis ezekkel, mint ama anya, amely ezer okot tud felhozni még a valóban hibás gyermekének a mentségére is. Ha pedig ez így van, mentül inkább van tehát ez így akkor, ha csakugyan dicséretet érdemel az, amit hazai múltunkból nekünk felhoznak, és lelki szemeink elé varázsolnak. És ilyenek kétségtelenül a nemzeti hősök mellett, sőt ezeket felülmúlólag ama eszményi alakok, amelyek nem annyira karddal, mint inkább feszülettel a kezükben, s sokszor a világtól elvonultan küzdöttek, harcoltak és amidőn ezt tették, ezáltal nemcsak örökkévaló ügyüket, hanem egyszersmind földi hazájukat is előre vitték.

Méltán kell tehát ezekről elmondanunk, hogy ezek mind mégannyi ragyogó csillagok voltak hazánknak az égen, amelyekre mint ilyenekre büszkén tekint vissza a nemzeti kegyelet és pedig annál is inkább, mikor homlokukat, mint példának okáért egy Szent Istvánét, Szent Imrjét, Szent Lászlóét, Szent Erzsébetét stb. maga a hivatalos egyház is a szentség aureolájával övezte.

De továbbá amint vannak égitestek, amelyek az égbolton egy ideig való ragyogás után, a szem elől később elrejtőznek, s így maradnak mindaddig, amíg valamely tudósnak fürkésző szeme azokat ismét fel nem fődözi: úgy ugyanez történik néha, a körülmények bizonyos

mostoha alakulása folytán egyes jelesebb emberi alakokkal is. Példa reá a múltból Magyar Boldog Ilona, akit életszentsége és csodás meghallgatásai miatt hosszú időn keresztül nagy kegyelettel vett körül a nemzet, később azonban annak emléke ennél mégis feledésbe ment. – Kedves kötelességet vélek tehát teljesíteni akkor, ha ennek életével hazai közönségünket történeti szempontból behatóbban megismertetem, és ezáltal igyekszem számára újra egyengetni az utat ama fényhez, amely amidőn hajdan övezte, az nemcsak öneki, de egyszersmind nemzetének is dicsőségére szolgált. Forrásaim ezen munkámban nagyobbára külföldiek lesznek, mert amint sajnos nálunk általában már az egyháztörténelmi szak, úgy a szerzetesrendeknek a hiteles helyek körüli elfoglaltsága miatt, még inkább a monasterologia a múltban alig talált művelőkre.¹

Mielőtt azonban Boldog Ilona élettörténetébe ekként belemélyedném, nem lesz érdektelen a Szent Domonkosrendről, amelyhez ő is tartozott, egyet-mást elmondanom.

¹ Acta Sanctorum Hungariae, II. app, 83–5. A Bollandisták; Magyar Szűz Szent Margit életleírásai, január 28-án. – Bzovius, Annal. Eccles, t. XIII. ann. 1270. – Szűz Máriáról nevezett János, a Szent Domonkos rendjebeli szentek élete. – Ferrarius Zsigmond, De rebus Ungaricae provinciae. – Pray Gergely, Szent Erzsébet élete, úgyszintén Szűz Szent Margit é. – Raynaldus 1270. évben. Szűz Szent Margit több életírója, úgymint: Garinus, Ranzanus Péter. – Surius. – Demkó György, Árpádházi Boldog Margit élete. – Némethy Lajos, Adatok Árpádházi Boldog Margit ereklyéinek történetéhez. – Rosty Kálmán S. J., Magyar szentek legendái. – Magyar Margit-legenda. – Nápolyi Margit-legenda. – Adalékok a magyar Domonkosok történetéhez, Ipolyi Arnoldtól. Magyar Sion V. – Damiani Fuxhoffer O. S. B. Monasterologiae Regni Hungariae libri duó. 1858. – Horváth Mihály, „A magyarok története”. – Manoel., Razzi és Castillo. – Fr. Marie – Joseph. – Henri Ollivier des Fr. Préch., Souvenirs d’un voyage en Hongrie. Le B. Paul de Hongrie, a „L’Année Dominicaine” 1884. júniusi, különösen azonban az 1905. február és márciusi füzetében a Fauchertől megjelent: „La Bienheureuse Hélène de Hongrie du monastère de Veszprim” című jeles dolgozat.

A Szent Domonkosrendiek hazánkban és veszprémi nőzárdájuk

A Szent Domonkosrend egynéhány évre megalapíttatása után telepedett le hazánkban. A Pázmány Péter alatt Nagyszombatban 1629-ben megtartott zsinat okmányai szerint, annak letelepedése itt 1230-ban történt. Ebben azonban határozott tévedést látok, ami kitűnik IX. Gergely pápának két leveléből; ezek egyike szerint ugyanis, a magyarországi Domonkosrendiek már 1226, vagy legalább is 1227-ben prédikáltak a moldvai kunoknak (Knausz Monumenta Eccl. Strig Tomus I. pag. 263); a másik pedig, amely 1227-ben kelt, felemlíti, hogy Theodorik a Szent Domonkos rendjéből püspökjük lett, miután már előzetesen öt évig perjel volt Magyarországon (Theiner I. 87.). További kétségen kívül áll, hogy a bécsi dominikánus kolostor 1226-ban mitőlünk lett átültetve. S végül hazánk történetéből ismeretes, hogy négy magyar dominikánus a legkésőbb 1231-ben indult el Ázsiába, az ott Nagy-Magyarországban maradt véreink felkeresésére.

Már pedig ezek éppen azt bizonyítják, hogy ezt megelőzőleg több éven át letelepedve, sőt rendes viszonyok között is kellett akkor már lenniük a Dominikánusoknak hazánkban, mert másként külföldi vállalkozásokra észszerűen nem gondolhattak volna. Vajon ki hozta be őket és pontosan mely évben?

Az erre vonatkozó más vélemények mellőzésével egyedül biztos, hogy Boldog Pál magyar nemest, mint a rend tagját, ki az abba történt belépése előtt a bolognai egyetem jeles tanára volt, küldte Szent Domonkos négy rendtárral együtt, a Bolognában 1221-ben megtartott második általános rendi gyűlés után, Magyarországra, egy itteni provincia szervezésére.

Küldetésük sikerrel járt, mert rövid időn belül a Domonkosrendieknek több kolostoruk épült, nevezetesen Győrött, Veszprémben, Székesfehérvárott, Esztergomban és Nagyszombatban. Azon testvéries viszony folytán pedig, amely Szent Domonkos szándékának megfelelően ezen rend férfi- és nőtagjai között kezdettől fogva fennállott, kellő alappal feltehető, hogy az ő a Szt. Ágoston szabályai szerint élő apácái is egyidejűleg telepedtek le hazánkban.

Ama korból négy nőkolostorról van biztos tudomásunk, amelyek az Alexandriai Szt. Katalinról nevezett veszprémi, a Szt. Margit Szűz és Martinról nevezett peleskei, a gyulafehérvári és a Nyulak-szigetén épült Nagyboldogasszony kolostor.

Bennünket ez idő szerint leginkább a veszprémi érdekel, mert hogy az 1629-ben Nagyszombatban Pázmány Péter alatt megtartott zsinat szavaival éljek, ebben „tündöklött Boldog Ilona” (Act. et Decr. Syn. Strig. 1629 appendix II. 116 l.)

Ezzel kapcsolatban a Fehér Cod. dipl. (IV. I. 192 l.) Bertalan veszprémi püspöknek egy 1240. jan. 28-án Ereken kelt levelét találom, amelyben ez elmondja, hogy „amidőn Szt. Katalin szűzről hisszük, hogy imáival rajtunk mindenkor segíteni fog, ennek úgy testünkre mint lelkünkre nézve is hatalmas pártfogását elnyerni óhajtván, a tiszteletére Veszprém városában templomot építtettünk és abba zárdaszüzek társulatát elhelyeztük.” Olvasható továbbá ezen levélben az is, hogy ezen Bertalan püspök az apácák ellátására évi 16 s ruházatukra 4 ezüst márkát, téli ruházatukra és betegjeik gyógykezelésére pedig évi 100 bárányt és 50 akó bort biztosított.

Erről egynéhány szerző azt állítja, hogy ez a veszprémi dominikánus nőkolostorral azonos volt, és ebben eltérnek Ferrariustól, ki ennek alapíttatását az 1221. és 1222. évek valamelyikébe teszi. Én ezekkel szemben az utóbbihoz csatlakozva, a következő két érvet hozom fel.

Az egyik, hogy mivel az imént idézett levélben, minden közelebbi meghatározás nélkül, csak általánosságban zárdaszüzekről történik említés, ebből még korántsem következik, hogy ez csakugyan a mi szent domonkosrendi nőkolostorunk is volt, mert lehetett az egy másik rendé

is, és így még mindig nincsen kizárva az, hogy ezt megelőzőleg Veszprémben egy dominikánus nőkolostor volt. Nem gyöngíti pedig ezen érvelésemet ama körülmény sem, hogy mivel a veszprémi dominikánus apácák kolostora, mint amihez kétség nem fér, Szt. Katalin tiszteletére volt felszentelve, mintegy különös lett volna, hogy ugyanazon városban a Bertalan püspök által alapított is ugyanazon nevet nyerte legyen. Mert ha ezt vesszük: úgy a Dominikánusok templomának is Szt. Katalin volt a védszentje (lásd Act. et Deer. Syn. Strig. 1629 appendix II. 115 l.), és ha már ugyanazon városban kettője volt, nem tudnám megérteni, miért ne lehetett volna akkor már egy harmadiké is?

A másik érvem, hogy feltéve, hogy ez nem így volt, és itt, amint magam is gondolom, csakugyan dominikánus nőzárdáról van szó: ez esetben szintén nincsen még kizárva az, hogy az 1240. évet megelőzőleg Veszprémben már ilyen ne lett volna, és ennek folytán is Bertalan püspök idézett levelében csak arról történik intézkedés, hogy az ottani domonkosrendi apácák a már meglevő és kevésbé alkalmas zárda helyett, amelynek még hozzá a javadalmazása sem volt elégséges, megfelelő javadalmazással egy másik alkalmasabbat kapjanak.

Aminthogy ezen feltevés elfogadására csakugyan van is pozitív támpontunk. Ugyanis Szűz Szent Margitot, amint a magyar Margit-legenda felemlíti, a Nyulak-szigetére Veszprémből történt átköltözésekor, valami Katalin nevű apáca is követte, akiről a Szűz Szent Margit canonicacionális precessusánál, a vele együtt kihallgatott apácák névlajstromában meg van jegyezve, hogy ezen átköltözést megelőzőleg már 37 évig volt apáca a veszprémi kolostorban. Mivel azonban ezen 37 évnek az 1252, mint az átköltözés évéből történt levonása után az 1215. év fogna a veszprémi domonkosrendi nőzárdá alapítása évül kijönni, amikor pedig tudvalevőleg a Dominikánusrend még meg sem volt erősítve: azt kell mondanunk, hogy az említett 37 évből, melyet Katalin nővér a veszprémi zárdában töltött, egynéhány: 6 vagy 7 év alatt, ez más rend joghatósága alá tartozhatott. Ami pedig, ti. hogy valamely rendház egy más szerzetbeliévé alakult át, ama korban nem is volt ritka eset, azt a többi között Szent Klárának az élete bizonyítja. És ezen átalakult s a Domonkosrendnek közben történt gyors felvirágoztatása, és így a rendtagoknak váratlan felszaporodása miatt is, a mindenképp elégtelennek bizonyult helyett, kapták azután a veszprémi dominikánus apácák Bertalan veszprémi püspöktől, az imént említett kolostort.

Tekintve tehát egyrészt ezt, másrészt pedig azt is, hogy az előadottak után semmiképp sincsen megcáfolva az, amit Ferrarius bizonyára nem ok nélkül állít, ti. hogy a veszprémi dominikánus nőzárdá egyike volt a legrégebbeknek hazánkban, vagyis mindjárt ama időből való, amikor a Szt. Domonkosrend éppen letelepedett, ami az 1221. és 1222. évek valamelyike: nekem okvetlenül ehhez kell hozzájárulnom. És amidőn ezt teszem, teszem annál is inkább, mivel amint a körülményekből következtethető, Boldog Pál azért vette Győrből, ahol legelőször megállapodott, oly sietve útját Veszprémbe, mivel ez szülővárosa, vagy legalább is ama hely volt, ahol a „Studium generaléban” tanulmányait végezte, mielőtt azok folytatására Olaszországba elindult volna. Ez okból pedig, miután e helyütt az említett évek valamelyikében férfizárdát már létesített, ha valahol, úgy bizonyára ott sietett megvalósítani Szt. Domonkosnak ama szándékát, hogy ahol férfikolostor van: ott egyszersmind nőkolostor is létesüljön.

Ezen kolostorukat azonban az apácáknak 1241-ben, a tatárjárás veszedelme miatt el kellett hagyniuk, s csak annak elmúltával foglalták azt el ismét.

Erről Szt. Antonin azt mondja, hogy hamarosan nagy hírnévre tett szert, mert annak apácái aggályossággal határos lelkiismeretességgel tartották meg a rendi szabályokat, és változatlan buzgalommal szolgáltak az Istennek.

Amíg ugyanis sok más zárda a politikai és vallási villongások kártékony behatása alatt eltért eredeti fényétől: addig ez hosszú ideig oly szerencsésnek volt mondható, hogy a rendi szabályok szigorú betartása által sértetlenül őrizte meg eredeti hagyományait.

Így Banzanus Péter, aki 1492-ben halt meg, az ő korára vonatkozóan is azt mondja, hogy a Szt. Katalinról nevezett veszprémi nőzárdá nagy épülésül szolgált az egész országban.

Boldog Ilona a veszprémi nőzárdában. Tisztelete régebben és ennek megszűnésének okai

Amint már említettem, Boldog Ilona a veszprémi dominikánus nőzárdának szintén egyik jeles lakója volt. Erről Szűz Szent Margit egyik-másik honi életleírásában történik ugyan mellékesen említés; de sajnos egyébként semmi közelebbit nem tudunk róla, s még kevésbé tiszteljük őt boldognak, sőt mi többet mondok, a legtöbben közülünk azt sem tudják már, hogy létezett.

Hogy azonban ez hajdan nem így volt, és tisztelték őt általánosan nemcsak nálunk, de másutt is mint boldogat, hogy most mást ne említsek, ezt több a régebb korból reánk maradt, vagy legalább is biztos tudomásunk szerint létezett emlék tanúsítja.

Így a „L’Année Dominicaine” felemlíti, hogy hazánk fővárosában Budapesten a szent-Istvánról nevezett templomban létezik Boldog Ilonának egy képe, amelyen a feje fölött dicsfény van, s alul e felírás olvasható: „B. Helena Ord. Praed.” És ugyancsak a „L’Année Dominicaine” arról is tesz említést, hogy Boldog Ilona ott nyilvános tiszteletnek is örvend.

Ez azonban tévedésen alapszik, s így tehát csak régen lehetett úgy, és pedig az Ágostonrendieknek a nagyszombati zsinat által is felemlített (lásd Act. et Decr. Syn. Strig. 1629. Appendix II. 131 l., továbbá Fuxhoffer Monasterológiáját, Tomus II. 208 l.) és 1309–1541-ig Budán a vár aljában fennállott, illetve ennek ez utóbbi évben a törökök részéről történt elfoglalása után, általuk elpusztult Szt. István legelső vértanúról nevezett templomában, mert ezek nyomai jelenleg már többé fel nem találhatók. Amidőn pedig ezt állítom, egyszersmind tagadom azt, hogy azok Budának a török uralom alul 1686-ban végbement felszabadulása és az Ágostonrendieknek oda 1709-ben történt visszatelepedése után, majdnem ama helyen, ahol eredetileg állott, újra felépített templomban többé már meglettek volna. Mert ellenkező esetben, tekintve egyrészt azt, hogy ezen templom, amely az Ágostonrendieknek II. József alatt végbement cassációja után gróf Viczky Kristóf közbenjárására a Kapisztrán Szt. Jánosról nevezett Szt. Ferencrendiek birtokába került, ahol jelenleg is van; de tekintve másrészt azt is, hogy ez az Ágostonrendieknek szűk anyagi körülményei folytán csak 1770. szeptember 27-én adathatott át rendeltetésének, és így tehát ezen időtől fogva napjainkig nem is olyan hosszú idő telt el, ha hozzá vesszük még, hogy ezt pusztítás sem érte: azt kellene mondanunk, hogy a kép még most is ott volna, vagy legalább is fel kellett volna maradnia a hagyománynak arra nézve, hogy ez és az erre vonatkozó tisztelet ott valamikor megvolt. (Lásd Fuxhoffer Monasterológiáját. Tomus II. 208 l.)

A valóság szóval ezek után az, hogy ezen képnek és tiszteletének, ha létezett: úgy az Ágostonrendieknek 1309–1541-ig fennállott templomában kellett léteznie.

Továbbá hasonlóképp a „L’Année Dominicaine”-ben olvasható, hogy a páviai, másként tricinói dominikánus templomban, Olaszországban, nyilvános tiszteletre egy igen sikerült festmény volt kitéve, amelynek eredete egész bizonyosan a XVI-ik századot megelőző időbe tehető. Ezen Boldog Ilona szent sebhelyekkel, amint ezeket Jézustól magától kapja, volt ábrázolva, és ezen képnek az alsó részén e szavak voltak olvashatók: „Beata Helena de Hungaria, Virgo.”

Rosty S. J. a „L’Année Dominicaine”-től eltérőleg azt állítja, hogy az a nevezett város Szent Tamás templomában, „a bolt ívezetjén még most is fönt ragyog.”

Szt. Eustorgius milánói templomában a szerzetesek kara 34 művésziesen faragott szoborral volt felékesítve, amelyek a Domonkosrend szentjeit és boldogjait ábrázolták. A tizennegyedik szobor balról eme felírással volt ellátva: „Beate Helena de Ungaria.”

Faucher Xav. Ferenc Boldog Ilona életrője a „L’Année Dominicaine”-ben azt állítja, hogy többszörösen látott a XVI., XVII. és XVIII-ik századbéli könyvek élén művésziesen nyomtatott

címlapokat, amelyek Boldog Ilonát hazánk védszentjeinek a társaságában a szentség jelvényeivel mutatják be.

Ferrarius Zsigmond ismert munkájának, a Bécsben 1637-ben megjelent „De rebus Ungaricae Provinciae”-nek címlapján igen szép képek vannak. Felül két mártír, amelyek egyike Boldog Pál. A közepén két hitvalló, úgy mind Boldog Ágoston püspök és Boldog Chak Mór s végül jobbról, a legalul Árpádházi Szűz Szent Margit és ugyanott balról Boldog Ilona, szent sebhelyekkel és kezében a szüzesség liliomával. Az utóbbinak nagyított hű másolatát egyébként e munkám elején mutatom be.

Gent (Gand) Belgiumban, a Dominikánusok templomában egy fára festett kép látható, amelyet a Boldog Reginald boldoggá avatási pöre alkalmával eljár szakértő a XVI-ik század végéről vagy legkésőbb a XVII-iknek elejéről valónak mondott. Boldog Ilona azon rendje 42 szentjének, illetve boldogjának a társaságában fordul elő, akik ő vele együtt mind dicsfénnnyel vannak felékesítve.

Egyébként pedig Boldog Ilona többnyire úgy szokott ábrázoltatni, amint egyik kezében a szüzesség liliomát tartja, a másikban pedig görcsösen keresztet szorongat, és mindkettőn szent sebhely díszlik.

Több ezen képek közül a Rítusok Szent Congregatioja részéről, amelynek azok különböző ügyekkel kapcsolatban be lettek mutatva, mint alkalmas arra, hogy a törvényes és hiteles tisztelet mellet tanúskodják, elfogadásban részesült; világos bizonyosságot szolgáltatnak erre nézve Boldog Reginald és Verceil János pörének az okmányai.

Végül pedig semmiképp figyelmen kívül nem hagyhatók itt P. Schäffer Jácint domonkosrendi szerzetesnek a Boldog Ilonáról a XVII-ik században latinul megírt s Rosty Kálmán S. J. magyar fordításában megjelent eme szép sorai sem:

„Mily igazán zengték: »Az erény hogy él a síron túl!«
 Erre híres Veszprém városa régi tanú.
 Mert neki mennyei dísz Ilonának hamvai nyújtanak,
 Ő, kit a szent szeretet sebhelye tüntet ki;
 Mily kegyes élete volt, s mi hatalmas fönt az egekben,
 Arra tanú a sok üdült beteg élete most;
 Arra tanú a sebén kifolyó gyógybalzsamok írja
 S jó szaga hirdeti, hogy mennybeli róza leve.”

Midőn tehát már ezekből is világosan beigazoltnak látom, hogy Boldog Ilonát a régiebb kor a boldogokat megillető tisztelettel vette körül, önkénytelenül is kértem, vajon miként mehetett úgy feledésbe a neve, s miért szűnt meg boldognak tiszteltetni? Egy okát már megadtam ennek ti., hogy nálunk a monasterologia csak gyér művelésre talált, és így tehát az olyan jeles szerzetesek, mint amilyen Boldog Ilona is volt, tettei sem jegyeztettek fel; de különösen oka volt ennek a hazánkra évek hosszú során át nehezedő török elnyomás mellett, a kálvinizmus, amely utóbbi minden igazi áhítatot az emberi szívekből kiölni, s ezzel együtt a szentek tiszteletét és a kolostorokat is tönkretenni igyekezett.

Ekkor pusztult el a híres veszprémi nőkolostor; de kihalt egyszersmind hazánkban férfi- és női ágában az akkori egész Domonkosrend is, amelyeknek pedig éppen nagy részük volt Boldog Ilona emlékének és tiszteletének a megőrzésében.

Amidőn tehát ezek egyrészt létezni megszűntek, s másrészt a kálvinistáknak a szentek tisztelete ellen irányult harca sem maradhatott bizonyos káros nyomok nélkül, különösen mikor Boldog Ilona nem is volt királyi házból származott, miként Szűz Szent Margit, akivel mint ilyen jobban foglalkozott a történelem: nem is lehet csodálni, hogy annak emléke és tisztelete nálunk ekként teljesen feledésbe ment.

Hogy pedig eme mostoha körülmények ezen tiszteletre, mikor ennek gyökerei mindenütt hazánk földjéről táplálkoztak, a külföldön is bénítólag hatottak, azt mindenki csak szintén természetesnek fogja találni.

Boldog Ilona hősi erényei, rendkívüli kegyelmei, csodái és jövődölései

Egyébként Boldog Ilona a veszprémi dominikánus apácák, a náluk nevelődött legrégibb nemzedékéhez tartozott. Nemzetiségére nézve magyar volt, amihez történeti szempontból kétség nem fér. Többen összetévesztik őt azon Ilonák egyikével, akik a Szűz Szent Margit királyleány erényei és csodái fölött az 1272. és 1276. években megtartott vizsgálatok valamelyikén tanúkként szerepeltek, és ennek alapján Serennay Illés leányának mondják.

Ezen állítás ellen azonban három érvet tudok felhozni. Az első, hogy X. Gergely pápa Fülöp esztergomi érseknek 1272-ben meghagyta, hogy a váci püspök és a bakonyi cisztercita apáttal együtt menjen el haladéktalanul a Nyulak-szigetére és ott a helyszínén tartsa meg az előnyomozást Szűz Szent Margit szenttéavattatása tárgyában. Továbbá ugyancsak oda küldötte ki 1276-ban ennek utódja, V. Ince, Hubert és Blancus tudós kanonokokat is, az első nyomozás adatainak a kiegészítésére. Már pedig amint később látni fogjuk, Boldog Ilona, Szűz Szent Margitnak a Veszprémből Nyulak-szigetére történt elköltözésekor nem ment vele, hanem továbbra is ott maradt, és így mint clausurás apáca a Nyulak-szigetén kihallgatható nem volt.

De feltéve, hogy ott kihallgatható is lett volna, úgy tekintve, és ez a második érvem, hogy Bzovius és Plodius mint legrégibb szerzők állítása szerint, egy évben halt meg Szűz Szent Margittal, vagyis ő szerintük 1270-ben, vagy mások szerint 1271-ben, akkor az 1272-ben és még inkább 1276-ban nem is volt már tulajdonképpen többé életben, tehát megint ez okból nem volt akkor ott kihallgatható.

És végül a harmadik érvem, hogy az említett nyomozások egyikénél kihallgatott Ilona, ezen alkalommal magáról azt vallotta, hogy életkorát nem tudja, mindazonáltal húsz éve van már a szerzetben. A mi Ilonánk azonban akkor húsz évnél többet töltött volna már abban, még ha ennek kezdetét Szűz Szent Margitnak a szerzetbe történt belépése évétől, akinek mindjárt akkor, amint szintén később látni fogjuk, a mesternőjévé lett, vagyis 1245. évtől számítjuk is. De a valóságban jóval előbből kell azt számítanunk, mert amint már tudjuk, Boldog Ilona a Veszprémben az 1221-ben vagy 1222-ben letelepedett dominikánus apácák legelső magyar származású tagjai közül való volt, és így annál inkább kétségtelen tehát, hogy a Szűz Szent Margit szenttéavattatásával kapcsolatban megejtett előnyomozások valamelyikénél szerepelt Ilonával, a Serennay Illés leányával azonos nem lehetett. És ugyanezt bizonyítja az előbb felhozott másik két körülmény is.

Azokkal szemben, akik ennek ellenkezőjét állítják, azt kell tehát mondanunk, hogy a mi Ilonánknak a családjá, valamint születésének a helye és éve is, előttünk tulajdonképp ismeretlenek.

Úgy szintén nem bírunk arról sem tudomással, hogy miként emelkedett fokról-fokra a szerzetes tökéletességnek az útján, mert a történelem minden átmenet nélkül, mindjárt annak legmagasabb fokán mutatja be őt nekünk.

Kolostorát főnöknői minőségben több éven át kormányozta; azonban kiváló tulajdonságairól különösen akkor tett tanúságot, amikor az újoncok mesternőjének a hivatalát töltötte be, és a legnagyobb dicsérettel illetjük őt már az által, ha azt mondjuk, hogy ő vezette a szerzetes tökéletesbülés útjain, Olympiades asszony leányát, Boldog Erzsébetet, továbbá Boldog Ágota, Eliana és Benediktát; de különösen a kiváló életszentségű Árpádházi Szűz Szent Margitot, aki ezen magas életszentsége miatt rendjében és hazájában felejthetetlen emléket hagyott hátra.

És itt most az ideje, hogy ezzel kapcsolatban egy lényeges történeti tévedést igazítsak helyre. A magyar Margit-legendában ugyanis ezeket olvassuk: „Olympiadis (Olimpiasz) azzon Bodomérey Tamás (gróf) ispán úrnak felesége vala szent Margit azzonnak dajkája, nevelője s

mestere” és ennek nyomán egynéhány szerző azt vitatja, hogy Olympiades asszony és nem Boldog Ilona volt Szűz Szent Margitnak, ennek a veszprémi kolostorba történt belépése után mestere a szentek tudományában.

Ezzel szemben megengedem ugyan, hogy amint ama időben Katalin volt annak az oktatója a latin nyelvben, úgy hasonlóképp Olympiades asszony is előbbi tisztséghez híven azután is felügyelt rá és tanácsaival támogatta őt; de hogy a szerzetes ügyekben is mestere lett volna, azt egész határozottan tagadásba veszem már azért is, mivel Szűz Szent Margittal egyidejűleg lépett be a veszprémi dominikánus apácák kolostorába, és így tehát ő neki a szerzetes életet illetőleg magának is tanulnia kellett. Teljesen kizárt dolog tehát, hogy azt abban akár egyszersmind mindenesetre és tekintve, hogy a kis Margitot szülei a leggondosabb nevelésben óhajtották részesíteni, akár később is taníthatta volna. És így nem marad más hátra, mint azt mondani, hogy Boldog Ilonának, akit kiváló életszentsége és hosszú évi tapasztalatai az akkori veszprémi apácák közül erre a legalkalmasabbá tettek, kellett Szűz Szent Margit mesterének lennie a szentek tudományában. Ehhez pedig annál is inkább ragaszkodom, mivel több jeles szerző, mint például Plodius, Castillus, Ranzanus, Ferrarius és mások is egész határozottan ugyanezt állítják, s az „Ordinis Privilegiá”-hoz fűzött leltár szintén hasonló feljegyzést tartalmaz.

Ami pedig itt végül ama ellenvetést illeti, hogy akkor miért nem említette ezt fel a Margit-legendák egyike sem, amit pedig tekintve eme körülménynek fontosságát, ha ez csakugyan így lett volna, mindenesetre meg kellett volna tennie: erre azt felelem, hogy ebből nemcsak, hogy nem következik ez, sőt következik ennek éppen az ellenkezője. Ugyanis mikor ama korban az írók úgy is csak a legszükségesebb feljegyzésekre szorítkoztak, s ez pedig a napnál oly annyira világosabb volt, úgy hogy fel sem tételezték, hogy akadjon valaki valamikor is, aki ne ismerje: teljesen feleslegesnek tartották ennek feljegyzését. Aminthogy csakugyan enélkül is megőrizte ezt a hagyomány, és éppen ezt adják vissza az előbb említett írók és az „Ordinis Privilegiá”-hoz fűzött leltár is, amidőn Boldog Ilonát mondják Szűz Szent Margit mesterének a szentek tudományában. Erre egyébként később még visszatérek.

Most pedig Boldog Ilona jellemzését folytatva, a történetírók reá vonatkozólag egybehangzólag odanyilatkoznak, hogy szakadatlan volt az elmélkedésben, valamint hogy nagy volt az alázatossága és hősi az önmegtagadása. Gyöngéd testén durva ciliciumot viselt, és minden irgalom nélkül maga iránt, naponként ostorozta magát.

Mint különleges jellemvonás domborodik ki lelki életében a benső kegyelet, amellyel ez az Úr Jézus keserves kínszenvedése iránt viseltetett, s ez képezte úgyszólván állandóan tárgyát elmélkedéseinek.

Ezen nőnek, amelynek egyetlen kívánsága volt, magát a megfeszített Jézushoz mind hasonlóbbá tenni, az Isten megadta ama rendkívüli kegyelmet, hogy testében érezhette az Üdvözítő kínszenvedésének a gyötrelmeit. Boldog Ilona ugyanis, amint azt a fennebb általam leírt képek és szobrok, valamint P. Schäffer Jácintnak az ugyancsak ott idézett költeménye is jelezték már, testén a szent sebhelyeket kapta, és pedig az általánosan elterjedt felfogás szerint Szent Domonkos rendjében a legelsőnek.

Történt pedig ez Assisi Szent Ferenc ünnepén, aki iránt ő ritka kegyelettel viseltetett, és amikor ezt megelőzőleg, amidőn az oltár előtt térdelt, hirtelen elragadtatás (extasis) vett rajta erőt. Mindenki csodálta mozdulatlanságát. Jobb kezének tenyerén erre aranyos kör képződött, amelyből egy hófehér liliomszál látszott kiemelkedni. Az alázatos szűz a másik szabad kezével ezzel szembeni ellenkezésének adott kifejezést, s közben egész jól hallhatóan emígy sóhajtott fel: „Oh, édes Jézusom ne cselekedd nekem ezt, mert hiszen én erre méltatlan vagyok... Akkor édes Üdvözítőm, tedd legalább meg azt, hogy ezen csodajel látható ne legyen.” Jobb kezén ezután az isteni sebnek a lenyomata tűnt fel. Boldog Ilona ezen csodás eseményt jó ideig a legszorosabban titkolta. Amidőn azonban később tudomására jutottak az elragadtatásának az ideje alatt az általa tudtán kívül kiejtett szavak, és tőle előljárói ez iránt felvilágosítást kértek:

noha nem szívesen ugyan, de mégis kénytelen volt bevallani a nagy kegyelmet, amelynek részesévé lön.

Néhány hónappal azután, Szent Péter és Pál apostolok ünnepén történt, amikor még déltáján is isteni jegyesének a kinszenvedése feletti elmélkedésben volt elmerülve, hogy a bal kezén is kapta a szent seb lenyomatát. Majd pedig még későbbben mindkét lába, valamint jobb oldala is ugyanezen kiváltságban részesült, amelynek azonban a részletei előttünk ismeretlenek.

Valamivel a halála előtt ezen szent sebek behegedtek; de tizenhét évvel utána, amikor is testét sértetlenül találták meg, oldalsebe, ami ritka eset a szentek életében, csodás módon magától ismét megnyílt. A zárda kormányzója két ujját ekkor abba ötletszerűen bemélyeztette, majd azokat onnan visszahúzáván, úgy találta, hogy illatos folyadékkal vannak átittasodva. Több századon keresztül még azután is láthatók voltak Boldog Ilona testén eme ritka kegyelemnek a nyomai, aminthogy ezt számos jeles szerző tényleg tanúsítja is, akik közül azonban én csak egynehányát fogok idézni.

Így a Szent Domonkosrend általános rendi főnökeinek a régi konstitúciók függelékét képező rövid évkönyve ekként szól: „Magyar Boldog Ilona nővér, ki bírta testén Krisztus öt sebhelyét, a tökély magas fokán álló nő és domonkosrendi apáca volt Magyarországon. Ennek növendéke volt Boldog Margit, magyar királyleány, ki hasonlóképp apáca volt, s csodás erényekkel tündöklött.”

Továbbá a Fr. Usmaris István, általános rendi főnök által kiadott „Privilegia Ord.” után feltalálható jegyzékben ezt olvassuk: „Margit és Ilona magyarországi nővérek, ez mesternő, amaz tanítvány és királyleány s mindketten erényekben tündöklők. Mindazonáltal Ilonára vonatkozólag még az is megjegyzésre méltó, hogy testén az Úr Jézus sebhelyeit szenvedte el: a kiváló szentségnek eme ismertető jeleit.”

Egy másik s a rend Martyrologiuma után következő jegyzékben Fr. Xavierre Jeromos rendi általános főnök, a későbbi bíboros rendelete folytán pedig ez van feljegyezve: „Ilona nővér rendünknek apácája Magyarországon, a minden erények koszorújával ékesített szűz, az Úr részéről ama kiváltságban részesült, hogy elszenvedhette a testén a mi Urunk Jézus Krisztus öt sebének a fájdalmait.”

Bozius Tamás (De signis Ecclesiae, lib. 15, cap. 59.), miután említést tett már az Assisi Szent Ferencnek az Isten által lenyomott szent sebhelyeiről, még megjegyzi: „Ugyanez történt Siennai Szent Katalinnal és Ilona nevű szűzzel is, akik mindketten Szent Domonkosrendjéhez tartoztak.”

Justinianus Vince mondja: „Magyar Boldog Ilona, kiváló életszentségű nő s Boldog Margit magyar királyleány mesternője, amint azt Bolognai Leander és a frank származású Castel Bódog feljegyezték, ugyanazon sebhelyekkel lön felruházva.” (Disput. pro S. Cath. Sen. imaginibus, 8. §.)

Gravina Domonkosnál ez található: „Ilona, ki hasonlóképp magyar volt, s Margit magyar királyleány neveltetésével lett megbízva, a szent sebhelyekkel ékeskedik, és a szentség legmagasabb fokát érte el.” (In voce Turturis p. 2, cap. 12.)

És végül Cognetius Jácint a „Viscera materna B. Virgin. Ordinem Praedicatorum” című művében, amelyekben a szent sebhelyekkel felékesített Domonkosrendiekről értekezik (n. 3, cap. 18.), Ferrarius Zsigmond, az általam itt már többszörösen hivatkozott „De rebus Ungaricae Provinciae” című jeles munkájában, az „Acta Sanctorum Hungariae” (semestre secundo), a Szűz Máriáról nevezett János (Szentek élete, Boldog Ilona), Görres mystikájának XV. könyv IV. fejezete, Steil, Bazzi, Pio, Marchese, Limai Manoel, Lopez, a „L'Année Dominicaine” és Rosty Kálmán S. J. is egész határozottan ugyanezt állítják.

Ezen sebhelyekre vonatkozólag az Isten az ő alázatos szolgájának az életében még maga szolgáltatott csodák alakjában bizonyítékokat, amelyek a napnál fényesebben beigazolták, hogy azok valóban ő tőle származtak.

Ilyenek voltak pedig, hogy időnkint a színaranyhoz hasonlóan csillámló fénysugarak törtek elő Boldog Ilonának a kezeiből, és illatozó virágok nyíltak annak szent sebhelyeiből, megismétlődően ekként a csoda, amely végbement akkor, amikor az isteni seb a jobbik kezén lenyomódott.

Továbbá az egyik apáca a Boldog Ilonában rejlő csodás erőre vonatkozólag magában táplált kételyeket eloszlatni óhajtván, Szent János Evangelista ünnepének az éjszakáját annak társaságában imádságban töltötte el. Hirtelen úgy látta ekkor, hogy a Boldognak a kezei kápráztató fénytől csillámlanak. Megrémülve borult le erre annak lábaihoz, bevallotta előtte kételyeit, amelyeknek egészen rabjává lett, és tőle alázatosan bocsánatért esedezett. Ezen időtől fogva azután ezen apáca irányában a legnagyobb fokú tisztelettel volt eltelve.

Ilonának a megfeszített Jézus iránti gyöngéd tisztelete a szent sebhelyek elnyerésén kívül még más jeles kegyelmekkel is nyert megjutalmazást. Így midőn az apácák Nagyboldogasszony ünnepének éjszakáján az Isten anyját szent énekekkel dicsőítették, ezek befejezte után nyugodni tértek. Egyikük mindazonáltal úgy gondolkozván, hogy amennyiben úgyszólván csak az egyes testvérek szabad tetszésére van az bízva, vajon nyugalomra térjenek-e vagy sem, a mi szentünk ezen időt minden valószínűség szerint imában fogja eltölteni. Észrevétlenül félrevonult tehát a templom egyik félreeső helyére, hogy megfigyelje annak minden mozdulatát, erősen meg levén róla győződve, hogy az Isten szolgáját ezen a napon valamely különös kegyelemben fogja részesíteni.

És íme várakozásában nem is csalatkozott, mert a Boldogot az oltár fölött elhelyezett feszülethez, amely felül valami ellentállhatatlan erő vonzotta, közeledni látta, és amidőn oda ért, hirtelen elragadtatásba (extasis) jött. Azután a feszület a keresztről levált, megelevenedett, és Ilona felé közeledett, ki azt jobb kezével görcsösen átszorította, és ebben a pillanatban egy mennydörgésszerű zörej reszkettette meg a templomot. Az őt megfigyelő apáca erre magánkívüli állapotban társnőként futott. Ezek a főnöknőjükkal együtt a helyszínén teremnek, s megkísérlik tőle elvenni a feszületet; de a legnagyobb csodálkozásukra minden igyekeztük hiábavalónak bizonyult, mert semmi emberi erő sem volt képes kinyitni ama kezét, amelyet a lángoló isteni szeretet oly szorosan összeszorítva tartott. Jézus az övé, ő pedig Jézusé volt; a jámbor szűz isteni Jegyesét görcsösen tartotta, és semmiképp sem akarta elereszteni, és még másnap délből is ezen mély elragadtatásban volt elmerülve. Midőn ezután abból ismét a földi életbe visszatért, önmaga tette újra helyére a szent feszületet, amely neki mindenkor oly sok kegyelemnek az eszköze volt, de melyeket azonban mindig a legszorgosabban titkolt.

Más alkalommal a vecsernye után Ilona a templom egy mellékkápolnájába vonult vissza, hogy ott csendben imádkozzék. A kereszttel, amelyre tekintete a szó szoros értelmében reá volt szegezve, magától hagyta el az oltárt, és a Boldog közelében a levegőben függve maradt, hogy ez ekként annak szemlélete mellett áhítatát kielégíthesse.

Ami megtörténvén, az hasonlóképp magától foglalta el ismét azt a helyet, amely számára az oltáron kijelölve volt.

Boldog Ilonának az Üdvözítő kinszenvedése iránti ezen lángoló szeretete a legfölségesebb Oltáriszentségben bírta természetfölötti táplálékát. Oly forró vágy égett benne a szentáldozás után, hogy amikor pap, ki neki a szent ostyát nyújthatta volna, rendelkezésére nem állott, néha maga az édes Jézus áldoztatta meg őt saját kezűleg.

Rendesen mozdulatlanul, sőt sokszor elragadtatás állapotában volt jelen a szentmisén, és egy ilyen alkalommal épp az úrfelmutatás pillanatában egyszerre csak ájulás kerülgette őt; azonban a Boldogságos Szűznek a közvetlen közelében álló szobra ekkor hirtelen megelevenedett, és miután isteni magzatját Ilona karjaira fektette, egyszersmind benső erővel és vigasztalással is töltötte őt el.

A krónikások általánosan állítják, hogy az Úr maga lett tanítójává, aki, hogy szolgálója nehézség nélkül imádkozhassa el a szent zsoltosmákat, személyesen vezette be azt az olvasás

mesterségébe. Úgyszintén a szentek és angyalok is nem egy ízben maguk részesítették a Boldogot a szükséges lelki vezetésben.

Időnkint elmélkedései közben a körülállók a magasba látták őt felemelkedni, és mellőle angyali dallamok voltak hallhatók, amelyek mint mindmegannyi égi hangok az Isten dicsőítésére és imáadására az övéibe vegyültek.

Amidőn pedig a mi szentünk az egyik napon több órát a rendszerint megvetés tárgyát képező és fárasztó munkában töltött el, közben oly ritka lelki tökélyről tett tanúságot, hogy az Isten maga sietett efölötti tetszésének adni kifejezést. Így beesteledvén, a nővérek a befejező istentiszteletre (completorium) és a „Salve Reginára” siettek, és íme abban a pillanatban, amelyben Ilona, aki szintén köztük volt, az oltár elé ért, a gyertyák maguktól meggyúltak, és vakító fényt árasztottak szét maguk körül.

Más alkalomkor mennyei fény vette őt körül, amely különösen az egyik éjszakán, amelyen az apácák a zárda védőszentjének, Szent Katalinnak a zsoltosmáját énekelték, olyan erősen világított, hogy magán a templomon kívül is észrevehető volt.

A történetírók tanúsága szerint Boldog Ilona csodákat is tett. No de hogy is tagadhatta volna meg az Isten ezen erőt attól, aki vele állandóan oly szoros egyesülésben élt?

Így a jámbor szűznek csak meg kellett érintenie az elfonnyadt növényeket, és azok rögtön megzöldültek és kivirágoztak, amelyeket azonban, hogy nyoma ne maradjon e kegyelemnek, mindjárt szét is tépett.

Máskor történt, hogy Ilona egy világi (dolgos) nővérrel találkozott, akinek súlyos szomorúság nyomta a lelkét. Ennek oka volt pedig, hogy egy az előljárói részéről a gondjaira bízott kedves gödölye, mely mint ilyen a zárdának a kedvence volt, minden igyekeve dacára, amellyel annak gondját viselni törekedett, elpusztult. Ilona, aki megsajnálta a nővért, karjaira vette a gödölyét és élve adta azt vissza neki. Emez, amidőn látta ezen csodát, amely szemei előtt végbement, az ámulattól csaknem megnémult, és később magához térvén, nem győzte eléggé magasztalni az Istent, ki Boldog Ilonát ilyen nagy hatalomnak juttatta birtokába.

De végül a mi szentünket az Isten a jövőmondás adományával is felruházta. Egy ilyen a részéről jövődöléssel egybekötött eset volt, mikor egy szerencsétlen anya könnyekbe borult szemekkel járult hozzája, hogy súlyos beteg fiát csodáserejű imáiba ajánlja. Ilona ugyanis ekkor a pillanatnyi benyomás hatása alatt megígérte ugyan az asszonynak, hogy imádkozni fog fiáért, azonban már másnap minden kétséget kizáróan ettől eltérőleg mégis azt jövődölte neki, hogy az ifjú tekintettel súlyos bűneire, semmi esetre sem fog meggyógyulni; de vigasztalódjék csak mégis meg azért, mert e helyett az Ég annál nagyobb mértékben fogja kegyelmeit halhatatlan lelkére leárasztani.

Úgyszintén megjövődölte Ilona meglehetősen részletességgel a tatárjárás veszedelmét, valamint ennek borzalmait is, és ezen jövődölése az előbbivel együtt, tényleg hajszálíg csodálatosan teljesedésbe ment.

A tatárjárás és Szűz Szent Margit születése

A tatárjárásnak a hazánkra vonatkozólag 1241–1242-ben lezajlott részletei ismeretesek előttünk, és épp azért csak annyiban fogok azokról szólni, amennyiben az általam itt feldolgozott tárggyal a szükséghez képest összefüggésben fognak állani.

A tatárok Batu kán vezérlete alatt Ázsiából indultak el hódító útjukra, és miután annak több tartományát feldúlták, Európába is betörték. Itt Kuthen birodalmának a megdöntése után, elfoglalták Kiev, Lodomér és Halicsot. Ekkor már egész bizonyossá lett, hogy hazánk sem fogja a veszedelmet elkerülhetni. IV. Béla ez okból tehát Héderváry nádort küldte az ország határainak a megerősítésére. Ez azonban alig, hogy odaért, már is nemsokára futárt menesztett a királyhoz, aki neki jelentse, hogy a tatárok már az ország határán vannak, és hogy ezeket semmi esetre sem lesz képes csekély seregével feltartóztatni. Majd pedig nemsokára maga is Budára jött, hírül hozván, hogy a tatárok az utakra rakott fatorlaszok eltávolítása után már az országba is behatoltak. A királyt az ország nemesei ezen veszedelemben meglehetősen magára hagyták, és így tehát csak az általa minden felül nagy ügyel-bajjal összeszedett 65 ezer főnyi sereggel, amely hozzá, amint gondolni is lehet, még figyelmeztelen is volt, indulhatott ellenük.

Az ellenséges hadak, több kisebb csatározás után Onód mellett, Sajón inneni Mohi pusztán ütköztek össze. Itt ütött előzetesen tábort Béla király, és azt szekerekkel megerősítette. A tatárok a Sajó hídján igyekeztek átjutni, azonban Kálmán herceg a király öccse visszaverte őket. Ezen múló siker elbizakodottakká tette a magyarokat, akik ennek folytán gondtalanul tértek éjjeli pihenőre. Ezt használták fel a tatárok, s gázlókon keltek át a Sajón, amelynek másik partján a semmi rosszat nem sejtő magyar sereget úgyszólván teljesen felkoncolták, közte két érseket, több püspököt és számtalan előkelő világi urat. Maga IV. Béla is csak nagy nehezen tudott megmenekülni az őt folyton üldöző tatárok elől, s hatalmukba is kerítik, ha a két Forgách és Rugacs fiai: Dénes és Barnabás oldala mellett nincsenek, és nem oltalmazzák őt, aki szüntelenül menekülve, II. Frigyes császárnál, Ausztriában keresett oltalmat. Ez azonban nemcsak, hogy nem támogatta, hanem ellenkezőleg elég nemtelenül még szorult helyzetét kihasználva, több előnyt iparkodott tőle kicsikarni. Béla tehát eltávozott onnan is, és örülvén, hogy II. Frigyesről megszabadult, útját Horvátország felé vette. De mivel a tatárok ide is követték, előlük családjával együtt 1242-ben Veglia szigetére menekült.

Hogy tiszta képet nyerjünk a tatárok által hazánkban véghezvitt pusztításokról, álljanak itt bizonyosságul Fraknoi Vilmosnak következő sorai: „(Az országnak) legnagyobb, legvirágzóbb része pusztasággá lőn. A földek műveletlenül állottak. A gazdag városok, népes helységek lakatlanul, romjaikban heverték. Az utakat hullák ezrei borították, melyek ragályos betegségeket terjesztettek, és az erdők ragadozó állatait kicsalták. Majd a távolabb részekből, vagy az erdők rengetegeiből visszatérő lakosokat az éhség fenyegette. Ez oly magas fokot ért el, hogy sokan nemcsak állati és emberi hullákkal táplálkoztak, hanem embertársaikat leölték, hogy azoknak húsából életüket föntarthassák.” (Fraknoi: „A magyar nemzet története” I. r. 133 l.). És hogy Cantu Césár is hivatkozzam, ez azt mondja, hogy a magyar faj a tatárjárás ideje alatt számra nézve annyira megfogyott, hogy a királyhoz hűn maradt kunok nála nagyobb számmal voltak, és a Duna mentén ők voltak a helyzet urai. (Cantu Césár világtörténelme, XI. köt. 456 l.).

Midőn tehát a király ezeket látván, föllöttük elmélkedék és a tatárok még Vegliában sem hagyták őt békében, hirtelen egy mentő gondolata támadt. Felesége, Lascaris Mária ugyanis épp ez időben áldott állapotban volt, lelkének teljes bizodalmaival a siker iránt, fogadást tesz tehát, hogy azon esetre, ha az Isten őt és nemzetét ezen szorult helyzetből kiszabadítja: a születendő magzatot Szent Domonkosnak fogja felajánlani. És íme reményében nem is csalatkozott, mert váratlanul híre jött, hogy Oktai főkán elhalálozott, és Batu, aki szintén igényt

tartott az örökségre, miután még előzetesen több más kegyetlenséget vitt volna véghez, seregeivel együtt hirtelen elhagyta az országot és Ázsiába tért vissza.

A gyermek, amely közben megszületett, leány volt, s valószínűleg Szent Margit vértanúnak a tiszteletére, akinek II. Endre által a messze keletről magával hozott feje ereklyekép Béla király birtokában volt, a szent keresztségben a Margit nevet nyerte.

A kis Margit három éves koráig maradt szülei házában. Édesanyja, Lascaris Mária, férje ígéretéhez híven, Istennek nevelte szeretett gyermekét, s utóbb e célból a nemes lelkű és szentéletű Olympiades asszony gondjaira bízta, aki férjének, Bodomérey Tamás ispánnak (gróf) halála óta, magát egészen a vallásosság gyakorlatainak szentelte.

Szűz Szent Margit a veszprémi nőzárdában s ennek ott nevelője Boldog Ilona

Azt már kimutattam, hogy Boldog Ilona volt Szűz Szent Margitnak oktatója és nevelője a zárdái fegyelem dolgaiban.

Ez, akit hősi erényei miatt tisztelt az egész ország és általánosan a „szent” jelzővel illetett, ezen időtájban a Szent Katalinról nevezett veszprémi zárdának a főnöknője volt, és dacára az ezzel járó nem csekély gondoknak, nem vált meg, az általa évek óta viselt újoncok mesternőjének a fontos tisztétől sem. A szent szabályok pontos betartása, a természetfölötti szellem, amely a lelkeket áthatotta, a szemlélődő életnek magas foka, amelyet többnek az apácák közül elérnie sikerült, vala a gyümölcse ama nevelésnek, amelyet ritka buzgalommal s egyszersmind nagy bölcsességgel ő irányított.

Ilona látszott tehát mindenképp hivatva lenni arra, hogy vegye át drága letéteményképp, mint a királyt és nemzetet illetőleg az Isten végtelen irgalmasságának megbecsülhetetlen zálogát, Szűz Szent Margitot. És amidőn ezt tudjuk, lehetetlen egyben el nem ismernünk, hogy ezen körülmény kiváló helyet biztosított neki, nemcsak rendjének, hanem hazájának a történetében is.

IV. Béla és neje: Lascaris Mária nem is haboztak tehát sokáig, hanem Veszprémbe indultak, ahol szeretett gyermeküket, amelyet nemsokára Olympiades is követett oda, Ilonának adták át, és pedig azon határozott kikötéssel, hogy ő intézze személyesen annak nevelését.

Szűz Szent Margit, amidőn a veszprémi zárdába került, nem töltötte ugyan még be teljesen életének negyedik évét, mindazonáltal értelmi tehetségei, az Isten különös kegyelme folytán, korán felül magas fokban fejlettek voltak. Innen magyarázhatjuk meg magunknak azt, hogy dacára ezen zsenge korának, mégis mindenképp öntudatában volt ama magasztos nevelésnek, amelyet neki Ilona páratlan önfeláldozással s egyszersmind éles előrelátással nyújtott. S amidőn iránta ez okból gyermeki benső bizalommal viseltetett, azt megható gyöngédséggel állandóan anyjának szólította és nevezte.

Ehhez képest tehát, mint Ranzanus megjegyzi, Szűz Szent Margit nemcsak azon volt, hogy gyöngye testi erőihez mérten mindenképp utánozza szentéletű mesternőjét, hanem az általa részére kiszabott teendőket is, volt legyen az akár böjt, akár éjjeli virrasztás, akár imádság, akár pedig a kolostorban szokásos silány szolgálat, minden ellentmondás nélkül, a legkérszégesebben és a leglelkismeretesebben teljesíteni igyekezett.

Ilyen körülmények között pedig senki sem fogja csodálhatni, hogy ha, mint a nápolyi legenda mondja, „örömmel vették fel a nővérek a fenséges királyleánykát”, úgy örömeiknek csak növekednie kellett akkor, amidőn ezen a közjük ültetett nemes virágot, az isteni kegyelem termékenyítő harmatjának a hatása és Ilona odaadó gondozása mellett oly szépen fejlődni látták.

Több szavahihető életleírásból merített egynéhány vonás betekintést enged nekünk ama munkába, amelyet Ilona ezen nemes lélek nevelése körül kifejtett. Hogy azonban ezt a kellőleg megérthessük, nem lesz érdektelen az emlékezetünkbe visszaidéznünk azt, amit művem más helyén Ilonára vonatkozólag már elmondottam. Ő neki ugyanis különösen nagy volt tisztelete az Úr Jézus keserves kínszenvedése iránt. Ezt igyekezett tehát működésének a legkezdetétől fogva, növendékének a szívébe is becsöpögtetni. És csakugyan, amint Faucher Xav. Ferenc, Boldog Ilonának egyik életírója mondja, ha figyelemmel kísérjük Szűz Szent Margitnak az életét, és ebből látjuk, hogy ez lelkének minden tehetségével az Üdvözítő emberi természetének a titkaiba oly mélyen el volt merülve, lehetetlen ebből egyúttal fel nem ismernünk a nyomokat, amelyeket szent mesternőjének az ez iránybani vezetése abban hátrahagyott.

Egyébként ezen két istenes léleknek az élete oly szorosan volt egymással összeforrvá, hogy több életíró, Szűz Szent Margittal hoz összefüggésbe oly eseményeket, amelyek, hogy mást ne említsek, mint a szent sebhelyek természetfölötti adományát, tulajdonképpen Ilonára vonatkoznak. Én e tekintetben Boldog Angelicónak a fiseolei kolostorból 1860-ban Londonba került és ott a Nemzeti Képcsarnokban 663 szám alatt feltalálható festményére utalok csupán. Ennek közepén Jézus tűnik fel 266 angyaltól és szenttől körülvéve, amelyek közül Szent Domonkos, Aquinói Szent Tamás és Szent Péter vértanú alakjai emelkednek ki különösen.

A festmény mindegyik szélén az istenfélő művész igen ügyesen bizonyos számú szent domonkosrendi boldogot csoportosított, amelyeknek fejét sugarak ékesítik. Jobbról 13 domonkosrendi férfiszereztes és 6 harmadrendű (2 férfi és 4 nő), amely utóbbiak ezen rendüknek az öltözetét viselik. Továbbá balról 14 férfiszereztes látható, köztük 1 világi (munkás) testvér és ezenfelül még 4 boldog a második rendből. Az első helyet ezek között Szűz Szent Margit foglalja el, akinek magasra emelt kezein egészen jól, fényben úszó szent sebhelyek vehetők ki. Boldog Ilona azonban, aki a szent királyleány mögött áll, ilyenekkel nincsen ott felruházva. Ez utóbbi körülmény önkénytelenül is a fenti benyomást teszi a figyelmes szemlélőre.

Ami továbbá Szűz Szent Margitnak az előbb említett és a megfeszített Jézus iránti benső szeretetét illeti: Boldog Ilonának csak szabad folyást kellett engednie növendéke szívének az ezen tekintetbeni szabad megnyilatkozására és az már is rögtön fellángolt.

Egyébként Szűz Szent Margit alig hogy bekerült a kolostorba, már is minden dolgot a korával járó kíváncsisággal kezdett vizsgálgatni. Így egy alkalommal hirtelen egy nagy feszület előtt állott meg, és amidőn azt hosszabb ideig szemlélgetné, egyszerre csak arra kéri Ilonát, hogy mondaná el neki mindazt, amit az Üdvözítő keresztyéről tud. Ilona tehát ezen kéréshez képest, kifejtette előtte a megváltásnak a titkát, és Jézus keserves kínszenvedését oly élénk színekkel ecsetelte, hogy a kis Margit ettől mélyen megindulva, sőt teljesen elragadtatva, a feszületet kis kezeibe vevé, és azt lángoló szeretete jeléül csókjaival elhalmozta. Majd pedig a lábaihoz téven azt, mély térdhajtással imádta, és közben emígy felkiáltott: „Te vagy az én Uram, Te vagy az én Mesterem, én magamat ezentúl egészen neked szentelem.”

Szűz Szent Margitnak az élete ezen időtől fogva nem volt egyéb, eme szívből fakadt felkiáltás szakadatlan megvalósításánál. Veszprémben úgyszólván folyvást a kereszt tövében találjuk őt, főként pedig az oltár előtt, amely ama korban a Dominikánusok valamennyi templomában, a szent kereszt tiszteletére volt felszentelve.

A zárdában szokásos hosszú zsolozsmák a gyöngéd gyermeket túlságosan megterhelték volna. Ez volt tehát az oka annak, hogy Ilona csak a Boldogságos Szűz tiszteletére naponként elmondani szokott kis zsolozsmán való részvételt engedte meg annak. Célja pedig ezzel a Boldogságos Szűz Anya tiszteletének mindinkább benső megszerettetésén és az egyházi szertartásoknak fokozott megkedveltetésén kívül az volt, hogy növendékének ezáltal az emlékezetébe vésődjenek mind jobban ama ima minták, amelyek később alkalmasak voltak annak az elmélkedések közben segítségére lehetni.

Szűz Szent Margit oly nagy lelki örömmel vett részt ezen ájtatosságokban, hogy hat hónapra rá, miután a zárdába került, már kívülről tudta ezen kis zsolozsmát.

Mivel pedig az imának szeretete folyvást növekvőben volt nála, bölcs mesternője e téren időről-időre mind többet és többet engedett meg neki, amíg végre később hét éves korában a zárdaszüzek valamennyi ájtatosságain részt vehetett.

Az ilyen lelki vezetés mellett az imádság Margit lelkére nézve ellenállhatatlan vonzerejűvé lett. Ő ebben oly sok időt töltött el, úgy hogy szent mesternője, gyenge testi szervezete iránti gondos elővigyázatból, olykor indítatva érezte magát, neki az azzal való huzamosabb foglalkozást egy időre betiltani. Igen természetesen Szűz Szent Margit, akinél Ilona szavai a tekintély súlyával bírtak, haladék nélkül engedett e tilalomnak, azonban könnyei mégis

elárulták, hogy ez mily nagy áldozatba került neki. Ilona ennek folytán azután nem állott többé útjában ama benső varázserőnek, amelyet maga az Isten gyakorolt ezen kiválasztott lélekre.

Továbbá növendékének, amely mint tudjuk, előkelő uralkodónak volt a leánya, s mint ilyen közeli rokonságban állott több hírneves királyi családdal, gyakran megmagyarázta az alázatosság erényének kimondhatatlan nagy becsét, és az ő irányítása folytán ennek, noha benne annyi jeles tulajdonság összpontosult, mégis egyedüli dicsőségét isteni jegyesének, Jézusnak keresztjében kellett keresnie. Az oktatást, melyet ez ezen tekintetben kapott, eléggé jellemzi ama tény, amelyről Ferrarius tesz említést. Midőn ugyanis Szűz Szent Margit élete ötödik évét betöltötte volt, Ilona elvétette finom vászonruháit és helyettük más gyapjú-szövetűeket adatott neki.

Maga Szűz Szent Margitnak a volt nevelője, Olympiades asszony is már nagy hajlandóságot mutatott az önsanyargatásra; azonban ő sem idegenkedett attól, és midőn Olympiades az önsanyargatás üdvös voltáról táplált ezen meggyőződését követve, még hozzá nem is szűnt ezt meg annak gyakorlására buzdítani, sőt e célból durva ciliciumot is szerzett neki: már alig bírta valaki attól visszatartani. Egy azonban mégis volt, aki ezt megtehetette, és az szintén nem volt más, mint Szűz Szent Margitnak jelenlegi okos mesternője: Boldog Ilona, aki amint Guarinus megjegyzi, itt is hamarosan közbelépett. Tekintettel akart ez ugyanis ebben lenni nemcsak növendékének zsenge korára magára, és ennek az ezzel kapcsolatos testi gyöngeségére, hanem arra is, hogy bölcs előrelátással mindenképp célszerűbbnek vélte azt fokozatosan hozzászoktatni az önsanyargatáshoz, és pedig annál is inkább, mivel teljesen tisztában volt vele, hogy annak erre most még annyira nem, mint inkább serdültebb korában lesz a testi kívánságok megfékezése szempontjából szüksége.

Ilona ehhez képest tehát fenntartotta magának a jogot meghatározni, hogy mely napokon gyakorolja növendéke az önsanyargatásokat, valamint hogy ezek meddig tartsanak, és milyenek legyenek, és inkább óhajtotta ezen tekintetben bevárni, míg az élete hetedik évét be nem töltötte, amikor azután gyakrabban megengedte azokat.

Joggal mondhatjuk tehát el, hogy mindenképp okosság és bölcsesség irányította ezen csodálatraméltó mesternőnek összes intézkedéseit. Ezekkel kapcsolatban ismét egy történeti tévedést kell helyreigazítanom. Egynéhány életíró ugyanis említést tesz arról, hogy egy alkalommal egy ifjú nő megpillantván Szűz Szent Margitot, és látván, hogy mennyire halavány és sovány, Ilona nővérhez e szavakat intézte: „Ah, Istenem mily nagy szent a mi Margitunk! Nézze csak, hogy mennyire lesoványkodott”. „Ha ön is úgy viselne ciliciumot miként ő visel”, felelte erre Ilona, „és ha önben is megvolna az eltökélt akarat, azt művelni, amit ő művel: higgye el nekem, hogy akkor ön is lesoványkodnék.” Szűz Szent Margit ezek hallatára mélyen elszomorkodék, mert hiszen a legkisebb gondját képezte az emberek dicséretét keresni, és ez okból ekképp szólott Ilonához: „Ön nem jól tette, hogy elárulta titkaimat, a jövőben óvatosabb leszek.” Az olvasó ezeknek, a Szűz Szent Margit szenttéavatása céljából megindított előnyomozáson, a tizenegyedik helyen kihallgatott Ilona, Serennay Illés leányának vallomásaival való összehasonlítása után, mindjárt első tekintetre kell, hogy tisztába jöjjön vele, hogy itt erről, és nem a mi Ilonánkról van szó, akire vonatkozóan fennebb is megjegyeztem már, hogy ezt semmiképp sem szabad összetévesztenünk e másik, vele egynevű apácával.

Boldog Ilona búcsúja a Nyulak-szigetére távozó Szűz Szent Margittól

Az 1252. évben nagy áldozatot kellett Ilonának hoznia. Ebben töltötte ugyanis be Szűz Szent Margit életének tizedik évét, és amikor azután királyi atyja a számára Ó-Budával szemben, a Dunán elterülő úgynevezett Nyulak-szigetén, nagy bőkezűséggel javadalmazott kolostort építtetett. Ezen szigetet ezentúl „Boldogasszony-szigetének” nevezték, ugyanaz, amelyet mi jelenleg Szűz Szent Margit tiszteletére „Margitsziget”-nek nevezünk.

Ilonának tehát búcsút kellett vennie az istenfélő gyermektől, amely noha még le sem tette szerzetes fogadalmait, mégis az evangéliumi tökéletességnek máris magas fokán állott. Úgyszintén meg kellett válnia több más szeretett testvérétől, amelyek az új kolostort benépesíteni voltak hivatva. Ezek között volt: Katalin az új főnöknő, Ilonának valószínűleg kortársa. Ez ama korban a körülményekhez képest, nagyműveltségű nő volt, aki a latin nyelvre tanította a nővéreket; Szűz Szent Margit is tanítványa volt. Továbbá menni készült ez utóbbival mint volt növendékével, Olympiades asszony, valamint ennek leánya Erzsébet is, aki a karban és a zárda más helyein Szűz Szent Margittal az olvasásra, ének- és tanulásra egy könyvet használt; Judit, Ipolt ispán leánya, aki a királyleánykával, amellyel egyidős volt, benső barátságban élt; ezek együtt tanulták az ima-mintákat és közösen meghányták és vetették mindazt, amit olvastak és hallottak, s összes igyekezetük odaterjedt, hogy az elmélkedésben egymást mindjobban tökéletesítsék; végül a távozók között voltak: Cecilia, Veszprémi Mojzes leánya, Eliána, Jolánta, Csáky Alexandra, Benedikta, Kanak István leánya, Agotha, Veszprémi Endre leánya és még mások, akik egytől-egyig mind olyanok voltak, hogy szép reményekre engedtek joggal következtetni az új kolostor jövője iránt. A nápolyi legenda szerint ezen távozó nővérek száma összesen 18 volt, míg ellenben a magyar legenda, miután a fent nevezetteket névleg felsorolná, csak annyit említ, hogy a „vele megmaradt jó sororoknak tarsossagával” költözött át Szűz Szent Margit a Nyulak-szigetére.

Elképzelhető, hogy mily fájdalmat okozhatott Ilonának, hogy ezen buzgó és szeretett nővéreitől s leányaitól megválnia kellett. És az ezt közvetlenül megelőző jelenet épp azért ennek megfelelőleg valóban mélyen elérzékenyítő volt, különösen mikor búcsút vett Ilona ezek legkedvesebbikétől: Szűz Szent Margittól. Már napokkal, sőt mit mondok, hónapokkal előbb, amióta ennek hírért megtudták, a válásnak ezen pusztá gondolata már benső szomorúsággal töltötte el ezen két nemes lelket, akik el sem tudták azt képzelni, hogy valamikor is egymás nélkül meglehessenek. Annál fájdalmasabb volt tehát, mikor ezen pillanat tényleg bekövetkezett. Ezen két magasztos lélek könnyek áradata között borult egymásnak nyakába, s alig tudta egymást elereszteni, mert hiszen jól tudta, hogy ezen életben nem fogja többé egymást viszontláthatni.

A nővérek, akiket magukra nézve is már szintén szomorúsággal töltött el a válásnak ezen bekövetkezett ténye, ezen szívszaggató jelenetnek a láttára a maguk ügyéről mintegy megfeledkezve, mélyen elérzékenyültek, és hasonlóképen keservesen sírtak.

Csak a kis Margit, akiről elmondottam, hogy az értelmiségnek, korát felülmúlóan magas fokán állott, őrizte meg súlyos fájdalma dacára lélekjelenlétét. Midőn még ugyanis hálás szívvel megköszönte volna mesternőjének az érdekében kifejtett fáradozásokat, s megígérte volna, intelmeinek, amilyenekkel még utoljára is ellátta őt, ezentúl is lelkiismeretes betartását: vigasztalni igyekezett ezt, megragadó gyöngédséggel újra és újra mondván neki: „Ne sírj anyám, hisz az égben még viszontlátjuk egymást, ahol isteni jegyesünk közvetlen közelségében kimondhatatlanul boldogok leszünk, és semmi sem fog bennünket többé egymástól elválasztani.” Egyrészt ezen vigasztaló szavakra tehát, másrészt pedig annak meggondolására, hogy hiszen az Isten dicsősége és rendje érdekei kívánták ezt így, ebbe végül mégis

belenyugodott, s noha így is könnyezve, mindazáltal az Isten akaratában való ezen megnyugvás vigasztaló érzetével vált meg szeretett növendékétől, amelynek különösen ezen szavait: „Ne sírj anyám, hisz az égben még viszontlátjuk egymást”, soha sem tudta elfelejteni.

Boldog Ilona utolsó évei, halála, csodás meghallgatásai és befejezés

A nyulak-szigeti kolostor alapíttatása után Ilona még tizennyolc évig élt, miközben nem szűnt meg hősi erényei által épülésére lenni a veszprémieknek. Ámbár sajnos, életének ez utolsó szakáról kevés jutott el hozzánk. Csak annyit tudunk ez időből róla, hogy az Isten végre meghallgatván az ő buzgó imádságát, amellyel szüntelenül ostromolta, láthatatlan okká tette az emberek előtt a szent sebhelyeket, amelyekkel az szűzi testét felékesítette volt. Ez pedig a közeli végét jelentette.

Ilona, mint rendesen, úgy ekkor is egyszerű ágyán feküdt, amelyen várta be isteni jegyesének a megérkezését, aki váratlanul meg is jelent neki, az angyalok és szentek dicső seregétől körülvéve. Jézus és Ilona között ekkor mennyei társalgás folyt, amelynek végén az isteni jegyes, az örök menyegzőre hívta szeretett menyasszonyát. Hogy meddig tartott ezen elragadtatás, és hogy pontosan mely időben hagyta el Ilona földi számkivetésének ezen helyét, hogy örök hazájában költözzék át: erről a nővérek, akik ágya mellett időztek, tisztá felvilágosítást adni nem tudtak; annyit azonban mégis említettek, hogy úgy amint látszott nekik, élete utolsó pillanataiban már is élvezte ez az Isten boldogító látásának az örömeit. És valóban ezen örvendetes halálának a napjára vonatkozólag teljes a bizonytalanság. Némelyek március 16-ára, mások októberbe s ismét mások novemberbe teszik azt. Ezen időpontok azonban valószínűleg egyes csodás eseményekre emlékeztetnek, amelyek akkor történhetek.

Ami Boldog Ilona ünnepét illeti, Razzi ezt augusztus 18-ra jegyezte be, amelyen az egyház tudvalevőleg Szent Ilona császárnénak az emlékezetét üli, követvén ezen tekintetben az elég gyakran alkalmazott azon szokást, hogy ama szenteknek, amelyek külön nappal nem bírnak, az ünnepét az azokéval egynevű szentekére teszi a keresztény kegyelet. Elhalálkozásának az évére vonatkozólag pedig szintén csak annyit tudunk, hogy az ugyanegyben történt szentéletű növendékével, Szűz Szent Margitéval, vagyis vagy 1270- vagy 1271-ben.

Ilona alig hogy visszaadta volt tiszta lelkét teremtmőjének, nővérei és leányai, mint az Isten választottját már is segítségül hívták. Mindennek dacára azonban a drága halott számára, amelytől azt egyenkint átölelve, érzékeny búcsút vettek, még sem mertek külön nyughelyét kijelölni, hanem a kolostor kriptájában a többi halott mellé helyezték el.

A halála után mind többen és többen hívták Ilonát segítségül és az ő bizodalmas imádságuknak a jutalmi voltak a csodás gyógyulások és mindenféle más számtalan kegyelem, amelyet Ilona azoknak az ő hathatós közbenjárása által szerzett. Noha pedig minden testi és lelki beteg egyként gyógyulást talált Ilona nevének a segítségül hívása által: mégis különösen az inaszakadtak és bénák voltak azok, akik nála meghallgatásban részesültek. Ranzanus Péter szólván Szűz Szent Margitról, ezzel kapcsolatban érinti Boldog Ilonát is, és egész határozottsággal állítja, hogy még az ő magyarországi tartózkodásának az idejében is történnek csodák ez utóbbinak sírja fölött, a veszprémi kolostorban. Már pedig Ranzanus Korvin Mátyás temetésénél, vagyis 1490-ben gyászbeszédet tartott, s ezt közvetlenül megelőzőleg három évig követ volt annak udvaránál. Ezt szem előtt tartva, az említett csodák megtörténtének az ideje tehát 1487 és 1490 évek közé esik.

Ennyi csodának a láttára, a zárda lakói Ilona halála után tizenhét évre végre elhatározták, hogy azt rendes nyughelyéből kiemelve, egy díszesebbe és a többijétől különbözőbe helyezik el.

Ekkor történt, hogy amidőn a földréteget, amely Ilona földi maradványait takarta, megbolygatták, kellemes illat áramlott ki abból, amely betöltötte az egész templomot. Ugyanakkor az is meglőn állapítva, hogy a földkéreg egész boltozatot képezett annak teste fölött, amely és ezen boltozat között körülbelül tíz lábnyi üres térség volt látható. Ez

önkéntelenül is azt a benyomást tette a szemtanúkra, mintha maga az élettelen anyag sem merte volna a szent ereklyét, irántuki tiszteletből megérinteni; ezenfelül pedig Boldog Ilonának a szűzi testén, a feloszlásnak a legcsekélyebb nyomai sem voltak észrevehetőek. A nővérek egyike ezen alkalommal attól egy részecskét el akart különíteni, és íme piros és friss vér bugyogott ki abból. Amint fennebb tettem róla említést, Boldog Ilona szent sebei élete alkonyán bezáródtak, s helyettük csak a forradások maradtak hátra. Most azonban a jelenvoltak szeme láttára és rendkívüli ámulatára, az oldalseb hirtelenül, szélesen és mélyen magától újra megnyílt.

Úgyszintén arról is tettem már említést, hogy a zárda igazgatója megismerni óhajtván annak mélységét, miként mélyeztette abba bele, és húzta ismét ki abból az illatos folyadéktól átitatódott ujjait.

Ilona szent teste erre egy külön s magasabban kiemelkedő sírba lett fektetve, ami az egyház akkori szokása szerint felért a boldoggáavattatással.

A híveknek a Boldog érdemeibe vetett bizodalma hamarosan átlépte a Szent Katalinról nevezett veszprémi kolostornak szűk határait, s az egész ország, sőt a külföld is szerette és tisztelte őt.

Csodáinak azonban leginkább a színhelye s egyszersmind ama hely, ahol nyugodott, érte a veszprémi zárdát, csak Szigetvár bevétele, vagyis 1566-ig állott fenn. Ez évben ugyanis, miután az ottani apácák előzetesen Körmendre menekültek volt, pusztult az el a törökök által, akik ekkor Boldog Ilonának az általánosan nagy kegyeletben tartott sírját is feldúlták.

Noha pedig a híveknek irántai tisztelete még ezen rombolást is túlélte, tekintve mégis, hogy mivel sírja volt az, amely a zarándokokat leginkább Veszprémbe vonzotta, és emlékezetének állandó tápot adott: miután ez nem létezett többé, könnyen érthetőnek fogjuk azt találhatni, hogy az oda való zarándoklások idővel megszűntek, s ezekkel együtt a Boldog Ilona iránti tisztelet is aláhanyatlott, amíg végre sajnos, amint fennebb kifejtettem, teljesen feledésbe ment.

* * *

Adná azonban a Mindenható, hogy ha már máshol nem is, úgy legalább hazánkban az újra feléledjen, amiben való közreműködésre, mivel Boldog Ilona tősgyökeres magyar nő volt, a hitnek általános kötelékén kívül, ösztönözzön minket a vér közösségének a köteléke is. Hisz tudjuk, mennyire buzgólkodnak az egyes nemzetek akörül, hogy véreik a szentség aureolájával díszítve, mentül nagyobb számban kerüljenek az oltárokra. Példa reá napjainkból Jeanne D'Arcnak a beatificációja Franciaországban, és a legeslegújabbban a bajoroknak ugyanily irányú mozgalma Boldog Gizellára vonatkozik.

Minekünk pedig magyaroknak még hozzá úgyis oly kevés a szentünk, úgy hogy Boldog Gizella iránt is, Szent István király kapcsán nekünk kellene inkább érdeklődnünk: méltó tehát, hogy legalább azokat, amelyekkel bírunk, szívből tiszteljük, és segítségül hívjuk.

Boldog Ilona tiszteletének újra életrekeltésénél azonban figyelembe veendő még ama körülmény is, hogy ő volt, amint láttuk, Szűz Szent Margitnak, az ideális magyar királyleánynak a nevelője. Neki köszönhetette tehát ez az Isten után mindazt, ami őt isteni jegyese és az emberek előtt oly naggyá és kedvessé tette; de neki köszönhetjük mi is azt, hogy ily nagy szenttel bírunk, aki mint ilyen nemzetünknek a büszkesége is. Már pedig ki ne gondolna mindjárt a mesterre, ha ennek művét, alkotását látja?! Nem lehet tehát az a magyar szív, amely amidőn szereti Szűz Szent Margitot, egyszersmind hálás kegyelettel ne hódolna az ő szintén szent életet élt tanító-mesternőjének, Boldog Ilonának is. Igaz ugyan, hogy valamint amannál sincsen a mai viszonyok között kilátás arra, hogy formasierűen a szentek közé iktattassék, úgy még kevésbé remélhetjük ezt most az utóbbinál. Mindazonáltal történjék meg az, ami lehetséges, s ebből folyólag hangozzék mentül több magyar ajakról benső bizalommal annak segítségül hívása és adná az Isten, hogy hoznának be mielőbb külön zsolozsmát és misét

az ő tiszteletére. Ha pedig esetleg idővel ama örvendetes nap megérkeznék, hogy Szűz Szent Margit a rendes formák között a szentek közé soroltatik: ne feledkezzenek meg akkor az illetékes tényezők Boldog Ilonáról sem, akinek élete amazéval oly szorosan egybe volt forrva. Hadd legyenek ezek ekként együtt a szentek lajstromában is, s legyen ezáltal egyszersmind egy védszentszel többje az égben, az úgylis annyi megpróbáltatásnak kitett szegény magyar hazánknak.